

Veelgestelde vragen over grenzen en mantelzorg

Klik op een vraag om naar het antwoord te gaan.

1. Een mantelzorger wil een cliënt een injectie geven. Mag dat?
2. Een medewerker leert een mantelzorger injecteren. Mag dat?
3. Een mantelzorger gebruikt een passieve tillift van de zorgaanbieder om een cliënt in bed te helpen. Mag dat?
4. Een zorgaanbieder vindt het prima als mantelzorgers materialen – zoals tilliften en rolstoelen – gebruiken, maar geeft geen instructies hoe mantelzorgers dit kunnen doen. Mag dat?
5. Een mantelzorger heeft thuis appeltaart gebakken en neemt deze mee naar de kleinschalige woonvorm waar haar moeder woont. Daar snijdt ze de taart aan en geeft alle bewoners een stuk. Mag dat?
6. Moeten zorgaanbieders erop toezien dat mantelzorgers taken verantwoord uitvoeren?
7. Wanneer houdt de zorgaanbieder voldoende toezicht op de werkzaamheden van mantelzorgers?
8. Wat moet de zorgaanbieder doen als hij vindt dat de mantelzorger tekortschiet?
9. Een mantelzorger maakt een fout. Wie is verantwoordelijk?
10. Wat moet een medewerker doen als hij ziet dat de mantelzorger tekortschiet bij werkzaamheden voor een cliënt die langdurige zorg thuis krijgt?
11. Wat moet een zorgaanbieder doen als er sprake is van huiselijk geweld, gepleegd door een mantelzorger?
12. Een cliënt laat de mantelzorger weten dat hij zijn pillen niet meer wil innemen. Moet de mantelzorger dit melden aan de behandelend arts?
13. De mantelzorger van cliënt A neemt spontaan ook cliënt B mee bij een uitstapje. Mag dat?
14. De mantelzorger van cliënt A neemt spontaan cliënt B mee op een uitstapje. Hij helpt B uit de rolstoel en dan gaat het mis: B komt ten val en breekt zijn enkel. Wie is verantwoordelijk?
15. Een medewerker deelt informatie over de cliënt met een mantelzorger zonder medeweten of toestemming van de cliënt. Mag dat?
16. Een zorgaanbieder wil mantelzorgers verzekeren. Kan dat?

1. Een mantelzorger wil een cliënt een injectie geven. Mag dat?

Ja. De regels over voorbehouden handelingen, zoals het geven van een injectie, gelden alleen voor degenen die beroepsmatig handelen, dus niet voor mantelzorgers. Wel moeten zowel de cliënt als de mantelzorger ermee instemmen dat de mantelzorger de handeling verricht.

2. Een medewerker leert een mantelzorger injecteren. Mag dat?

Ja. Het behoort tot de normale beroepsuitoefening om iemand te leren hoe je bijvoorbeeld een subcutane injectie geeft. Als er omstandigheden zijn waardoor een medewerker de mantelzorger wil vragen zo'n voorbehouden handeling te doen, zijn een zorgvuldige voorbereiding en uitvoering gewenst. Het is aan de medewerker om in te

schatten of de mantelzorgers de instructies onder de knie heeft en net zolang door te gaan met oefenen, totdat duidelijk is dat de mantelzorgers zelf aan de slag kan.

3. Een mantelzorgers gebruikt een passieve tillift van de zorgaanbieder om een cliënt in bed te helpen. Mag dat?

Hierover moeten mantelzorgers en zorgaanbieder afspraken maken. Als de zorgaanbieder geen bezwaar heeft tegen het gebruik van materialen, zoals een tillift, door de mantelzorgers, mag dit. De zorgaanbieder moet er wel voor zorgen dat het materiaal in goede staat verkeert.

4. Een zorgaanbieder vindt het prima als mantelzorgers materialen – zoals tilliften en rolstoelen – gebruiken, maar geeft geen instructies hoe mantelzorgers dit kunnen doen. Mag dat?

Natuurlijk is het raadzaam dat een medewerker de mantelzorgers instrueert, zodat hij¹ weet hoe het materiaal gebruikt moet worden. Soms is dat niet nodig, bijvoorbeeld als de mantelzorgers al weet hoe de materialen gebruikt moeten worden.

5. Een mantelzorgers heeft thuis appeltaart gebakken en neemt deze mee naar de kleinschalige woonvorm waar haar moeder woont. Daar snijdt ze de taart aan en geeft alle bewoners een stuk. Mag dat?

Zorgaanbieder moeten zich houden aan de HACCP: de *Hazard Analysis and Critical Control Points*, een risico-inventarisatie voor voedingsmiddelen. Ze moeten deze uitvoeren om de gezondheidsrisico's in bereidings- en behandelingenprocessen op te sporen en beheersbaar te maken. De HACCP is echter niet van toepassing op mantelzorgers en staat het uitdelen van taart dus niet in de weg. Niettemin vinden zorgaanbieder het soms niet verantwoord dat mantelzorgers cliënten trakteren. Of zo'n regel acceptabel is, hangt er met name vanaf of de cliënten zelf in staat zijn om te beslissen of zij prijs stellen op de aangeboden traktatie.

6. Moeten zorgaanbieder erop toezien dat mantelzorgers taken verantwoord uitvoeren?

Zorgaanbieder moeten ervoor zorgdragen dat zij goede zorg leveren aan de cliënt. Als een medewerker signaleert dat een mantelzorgers tekortschiet, hoort hij dat niet te negeren. Omgekeerd kunnen medewerkers ook het nodige leren van mantelzorgers, doordat ze zeer ervaren kunnen zijn in de zorghandelingen die ze verrichten en weten wat voor hun naaste wel en niet prettig is.

7. Wanneer houdt de zorgaanbieder voldoende toezicht op de werkzaamheden van mantelzorgers?

Dit is afhankelijk van de context. In de thuiszorg zien medewerkers de cliënt minder dan in een intramurale setting. Bovendien vraagt de ene cliënt meer aandacht dan de andere. Het gaat erom dat de medewerker die signaleert dat er iets misgaat bij de mantelzorg passende actie onderneemt. Een passende actie is bijvoorbeeld: de mantelzorgers aanspreken of met de cliënt overleggen. Helpt dit niet, of gaat het om ernstige situaties, dan kan de medewerker met de teamleider overleggen welke stap ze het beste kunnen zetten.

8. Wat moet de zorgaanbieder doen als hij vindt dat de mantelzorgers tekortschiet?

¹ Ten behoeve van de leesbaarheid is bij de verwijzing naar personen gekozen voor het gebruik van 'hij'. Uiteraard kan hier ook 'zij' gelezen worden.

Het is belangrijk dat de zorgaanbieder passend reageert en in het dossier vastlegt wat hij heeft gedaan. Dat betekent dat de medewerker in het dossier vermeldt:

- of de situatie is besproken met de cliënt;
- wat het advies aan de cliënt is geweest;
- wat de zorgorganisatie gedaan heeft om de cliënt te overtuigen;
- eventueel: hoe de organisatie de werkzaamheden van de mantelzorg zal monitoren.

Hierdoor is duidelijk wat de zorgorganisatie heeft gedaan om aan haar zorgplicht te voldoen.

9. Een mantelzorgers maakt een fout. Wie is verantwoordelijk?

Tussen de zorgaanbieder en de mantelzorgers bestaat geen formele relatie. De zorgorganisatie is daarom niet verantwoordelijk voor wat de mantelzorgers doet en niet aansprakelijk voor de schade die de cliënt lijdt door fouten van de mantelzorgers, ook al is dit binnen de woonzorgvoorziening. Maakt de mantelzorgers een fout, dan is hij zelf aansprakelijk voor de schade. Ook als het om het uitvoeren van zorghandelingen gaat. De zorgaanbieder is wél aansprakelijk als hij signaleert dat de mantelzorg tekortschiet, maar hij niet passend reageert, zie de twee vragen hiervoor.

10. Wat moet een medewerker doen als hij ziet dat de mantelzorgers tekortschiet bij werkzaamheden voor een cliënt die langdurige zorg thuis krijgt?

De Wet langdurige zorg maakt het mogelijk dat cliënten langdurige zorg thuis krijgen. Zij krijgen dan een zogeheten volledig pakket thuis (VPT) of een modulair pakket thuis (MPT). Voor deze vorm van thuiszorg is toestemming nodig van het zorgkantoor. Van belang hierbij is of de langdurige zorg verantwoord thuis gegeven kan worden. Hierover adviseert de zorgaanbieder het zorgkantoor. Vaak zijn de werkzaamheden van de mantelzorgers hiervoor van doorslaggevend belang. Schiet deze tekort, dan kan het gevolg zijn dat voortzetting van de zorg thuis niet meer verantwoord is. Als een medewerker vindt dat er sprake is van onverantwoorde zorg, dan kan hij dit aan de teamleider melden. Samen bespreken zij of het noodzakelijk is om het aan het zorgkantoor te melden.

11. Wat moet een zorgaanbieder doen als er sprake is van huiselijk geweld, gepleegd door een mantelzorgers?

Huiselijk geweld is lichamelijk, geestelijk of seksueel geweld of bedreiging daarmee door een familielid, een huisgenoot of een mantelzorgers. Het maakt niet uit waar het geweld zich afspeelt; het kan zich dus ook in een woonzorgvoorziening voordoen. De Meldcode huiselijk geweld beschrijft wat een medewerker moet doen als hij denkt dat een cliënt slachtoffer is van huiselijk geweld.

12. Een cliënt laat de mantelzorgers weten dat hij zijn pillen niet meer wil innemen. Moet de mantelzorgers dit melden aan de behandelend arts?

De cliënt mag zelf beslissen of hij medicijnen inneemt of niet. De mantelzorgers kan de cliënt wel aanraden om het gesprek met de arts aan te gaan over alternatieven voor de medicatie. Alleen in specifieke situaties kan de cliënt worden gedwongen om tegen zijn wil medicatie in te nemen.

13. De mantelzorgers van cliënt A neemt spontaan ook cliënt B mee bij een uitstapje. Mag dat?

Ja, het is aan cliënt B om te beslissen of hij mee wil of niet. Gaat het om een cliënt die gedwongen is opgenomen en de locatie niet mag verlaten dan ligt dit uiteraard anders. Leg dan de vraag of de cliënt mee mag voor aan de geneesheer-directeur/Bopz-arts.

14. De mantelzorger van cliënt A neemt spontaan cliënt B mee op een uitstapje. Hij helpt B uit de rolstoel en dan gaat het mis: B komt ten val en breekt zijn enkel. Wie is verantwoordelijk?

De zorgaanbieder is niet verantwoordelijk voor de schade die veroorzaakt wordt door iemand die op eigen initiatief ondersteuning biedt. Deze regel kent één uitzondering: als het de medewerkers duidelijk was dat het mis zou gaan maar zij toch niet ingrepen, kan de zorgaanbieder aansprakelijk zijn voor het niet-adequate handelen van de medewerkers.

15. Een medewerker deelt informatie over de cliënt met een mantelzorger zonder medeweten of toestemming van de cliënt. Mag dat?

De medewerker heeft een geheimhoudingsplicht. Zonder toestemming van de cliënt mag hij dus geen informatie over de cliënten aan iemand anders verstrekken, ook niet aan de mantelzorger. De geheimhoudingsplicht geldt niet als de cliënt of zijn wettelijke vertegenwoordiger toestemming heeft gegeven voor het geven van informatie aan de mantelzorger. In het zorgplan kan deze toestemming worden vastgelegd.

16. Een zorgaanbieder wil mantelzorgers verzekeren. Kan dat?

Mantelzorgers hoeven niet verzekerd te worden door de zorgaanbieder: hun eigen aansprakelijkheidsverzekering is voldoende. Afsluiten van een aansprakelijkheidsverzekering voor particulieren is niet wettelijk verplicht, maar het is wel aan te raden.

De antwoorden op de veelgestelde vragen zijn gebaseerd op de notitie [‘Grenzen verkennen. Wettelijke en juridische aspecten in het samenspel tussen informele en formele zorg’](#). C. Scholten, Vilans 2016.